

FLOURISH

Supported by

This project is funded by the European Union

Supported by
Federal Ministry
for the Environment, Nature Conservation
and Nuclear Safety
based on a decision of the German Bundestag

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra
Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

In partnership with

ChangeFusion

โครงการ ต้นไม้ของเรา Trees for ALL

เอกสารแนะนำอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

เวทินำเสนอบันทึกข้อตกลงโครงการต้นไม้ของเรา และพิธีเปิดการปลูกต้นไม้ของเรา

วันที่ 30 กรกฎาคม 2565 ณ เรือนเพาะชำชุมชน บ้านศรีบุญเรือง ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน

แนะนำการทำงานของศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (รีคอฟ) ประเทศไทย

รีคอฟเริ่มทำงานในพื้นที่ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 โดยจังหวัดน่านเป็นพื้นที่ปฏิบัติงานระดับพื้นที่สำคัญของรีคอฟในประเทศไทย โดยได้มีความร่วมมือกันของหลายโครงการในประเทศไทย เพื่อสร้างให้เห็นรูปธรรมของการจัดการภูมิทัศน์ป่าไม้ที่ตอบสนองต่อหลากหลายมิติในการทำงานด้านป่าไม้ ได้แก่

- โครงการภูมิทัศน์ชีวิต (FLOURISH): โครงการด้านการฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้ ที่หยิบยกประเด็นการฟื้นฟูป่าควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่น ภายใต้แนวคิดที่ใช้ระบบตลาดจากทรัพยากรภาคป่าไม้เป็นส่วนขับเคลื่อนงานด้านการฟื้นฟูป่า ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก แผนงานปกป้องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระดับสากล (IKI) กระทรวงสิ่งแวดล้อม คุ้มครองธรรมชาติ การก่อสร้าง และความปลอดภัยทางปริมาณ (BMUB)
- โครงการเฟล็กที (FLEGT) เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ ธรรมชาติและการค้า เพื่อลดปัญหาการทำไม้และการค้าผิดกฎหมายที่ไม่ได้กฎหมาย โดยการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรรายย่อยเพื่อเข้าถึงกระบวนการทำไม้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อการค้า ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)
- โครงการพลังเสียงชุมชนเพื่อป่าไม้แห่งลุ่มน้ำโขง “Voices for Mekong forests (V4MF)” โครงการที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพเครือข่ายภาคประชาสังคมเพื่อให้เกิดการจัดการป่าไม้ที่มีธรรมาภิบาลในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรป
- โครงการเครือข่ายป่าไม้ภาคพลเมือง (CF-Net) ที่เป็นการสร้าง ส่งเสริมและกระชับเครือข่ายด้านป่าไม้ในประเทศไทย ที่ไม่ได้มุ่งเน้นแค่ป่าชุมชนหรือป่าที่ถูกนิยามว่าเป็นป่าเท่านั้น แต่หมายรวมถึงป่าทุกประเภทที่พลเมืองนิยามว่าเป็นป่า ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรป

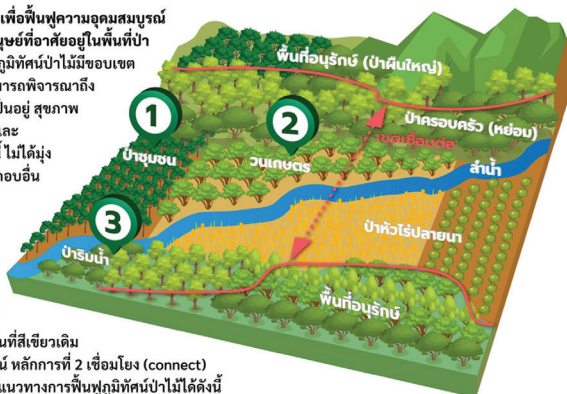
แนวคิดภูมิทัศน์ชีวิต (Living Landscape)

รีคอฟได้นำแนวคิดที่เรียกว่าการจัดการเชิงภูมิทัศน์เข้ามาใช้เป็นแนวทางหลักของการดำเนินงาน โดยมุ่งหวังสร้างให้เกิดภูมิทัศน์ที่มีชีวิต หรือ Living Landscape ซึ่งคำว่าภูมิทัศน์ชีวิต” นั้นมีคำสำคัญอยู่ 2 เรื่อง คือ คำว่า “ภูมิทัศน์” ที่เน้นการมองในมิติภาพรวมของพื้นที่ ที่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของที่ดินแต่ละประเภท เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมของการฟื้นฟูและการจัดการ และคำว่า “ชีวิต” ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่น ภายใต้สถานการณ์ที่สำคัญไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปรับเปลี่ยนของสังคม และนโยบายในประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับป่าไม้

การฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้ (Forest Landscape Restoration : FLR)

การฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้คือ “แนวทางปฏิบัติที่มีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ทางนิเวศหรือการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพที่คิดของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าที่ถูกทำลายหรือพื้นที่ที่เป็นป่าเสื่อมโทรม” ซึ่งการฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้มีขอบเขตที่สำคัญอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านมนุษย์ และด้านนิเวศ โดยสามารถพิจารณาถึงความอุดมสมบูรณ์ทางด้านนิเวศ ประกอบไปด้วยความเป็นอยู่ สุขภาพที่อยู่อาศัย ความสัมพันธ์ในชุมชน สังคมที่ดี สุขภาพจิต และความปลอดภัยส่วนบุคคล ดังนั้นการฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้ไม่ได้มุ่งฟื้นฟูเพียงแต่พื้นที่ป่าไม้ แต่ยังรวมถึงการฟื้นฟูส่วนประกอบอื่นทั้งหมดทางภูมิทัศน์

การฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้เป็นการจัดการองค์ประกอบย่อยของภูมิทัศน์ป่าไม้ให้สามารถแสดงบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และให้มีศักยภาพในการรองรับและปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้เป็นอย่างดี โดยทั้งนี้หลักการในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้ 2 หลักการ คือ หลักการที่ 1 อนุรักษ์ (conserve) รักษาพื้นที่สีเขียวเดิมทั้งหมดป่าใหญ่ ห้วยมป่าธรรมชาติ วนเกษตรที่มีในภูมิทัศน์ หลักการที่ 2 เชื่อมโยง (connect) การสร้างพื้นที่เชื่อมต่อต้นน้ำเดิมที่มีอยู่ในภูมิทัศน์ โดยมีแนวทางในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้ได้ดังนี้

1 เพิ่มขนาดพื้นที่และคุณภาพพื้นที่สีเขียวเดิม

ที่ยังมีอยู่ในภูมิทัศน์ เช่น การฟื้นฟูป่าธรรมชาติที่เสื่อมโทรมให้สมบูรณ์มากขึ้น มีความหลากหลายทางชีวภาพมากขึ้น เพิ่มผลผลิตและบริการแก่ชุมชน เป็นต้นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์เพิ่มขึ้น

2 เพิ่มจำนวนหย่อมป่าพื้นที่สีเขียวในภูมิทัศน์

โดยการส่งเสริมเกษตรกรสวนป่าครอบครัว เกษตรกรรมผสมผสาน ฯลฯ ทดแทนพื้นที่เกษตรเชิงเดี่ยว ซึ่งเป็นการเพิ่มความหนาแน่นของหย่อมป่าในภูมิทัศน์ ทำหน้าที่เป็นทางเชื่อมทางนิเวศ (Stepping stone) เพื่อช่วยในการเคลื่อนย้ายของสัตว์ป่า

3 เชื่อมโยงโดยสร้างทางเชื่อม

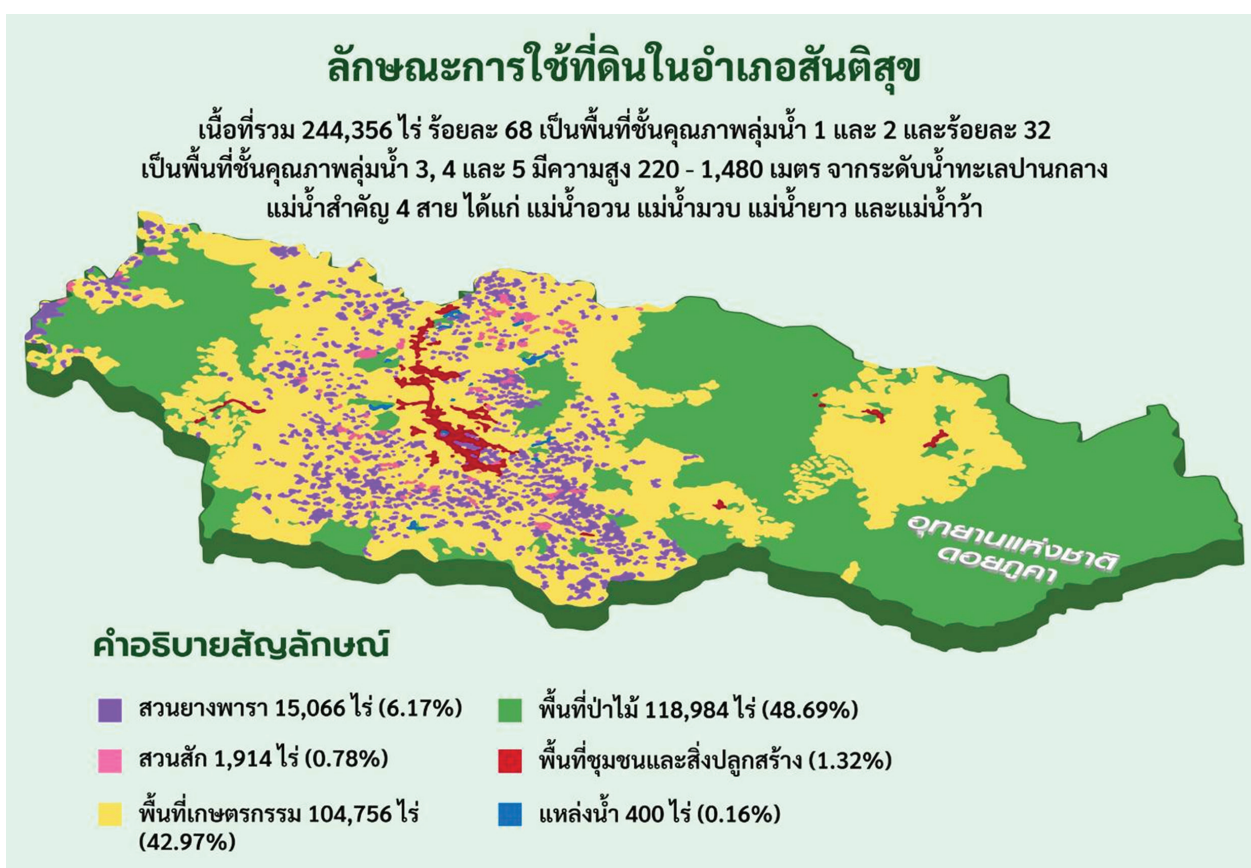
ระหว่างป่าผืนใหญ่ โดยการฟื้นฟูป่าริมน้ำ ป่าริมทาง ทำให้พืช และสัตว์สามารถเคลื่อนย้ายระหว่างพื้นที่เกิดการอนุรักษ์ ความหลากหลายของพันธุ์กรรมพืช และสัตว์ ท่ามกลางสภาวะโลกร้อน

บริบทพื้นที่อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน มีพื้นที่ทั้งหมด 244,356.88 ไร่ ดังภาพที่ 1 ประกอบด้วย 3 ตำบล 31 หมู่บ้าน พบการประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมเป็นสัดส่วนมากที่สุดถึงร้อยละ 41.51 รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 23.00

จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศปี 2561 แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ประมาณร้อยละ 50 ของอำเภอสันติสุข เป็นพื้นที่เกษตรกรรม และประมาณร้อยละ 48 เป็นพื้นที่ป่า ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและป่าไม้ของอำเภอสันติสุขไม่ต่างจากสถานการณ์ของอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดน่าน คือการเกิดการลดลงของป่าไม้ โดยมีการเปลี่ยนการใช้ที่ดินเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะข้าวโพดโดยเฉพาะในช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมา จนทำให้ภาพของภูเขาหัวโล้นเป็นภาพจำของสื่อมวลชนและคนทั่วไป

อย่างไรก็ดีความพยายามที่จะฟื้นฟูป่าในอำเภอสันติสุขเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากการรับทราบสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก และการริเริ่มด้วยตัวชุมชนเอง เช่น การปลูกสร้างสวนป่าของเกษตรกรรายย่อยที่ปลูกไม้มีค่า เช่น สัก ไม้เท้า ในแปลงเกษตรและริมทาง โดยหวังว่าไม้เหล่านี้จะช่วยสร้างร่วมเงา ให้พื้นที่สีเขียว และเป็นเงินออมที่สามารถนำมาใช้ได้ในยามจำเป็น

ภาพแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

ระดับความสูง

พื้นที่ของอำเภอสันติสุขมีความสูงพบบริเวณส่วนที่เป็นขอบของพื้นที่ทางด้านทิศใต้ไปจนถึงทิศตะวันตก และลาดลงไปทางตอนกลางจนถึงทิศเหนือของพื้นที่ ระดับความสูง อยู่ที่ 220 - 1,480 เมตรจากระดับน้ำทะเล ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 36.27 ของพื้นที่ทั้งหมด

ระดับความลาดชัน

ส่วนใหญ่มีระดับความลาดชันราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ คิดเป็นร้อยละ 45.40 บริเวณที่เป็นเนินเขาสูงชันมา มีความลาดชันอยู่ในระดับสูงถึงสูงชันมาก

ข้อมูลบริการทางนิเวศ

- พื้นที่ร้อยละ 68 เป็นพื้นที่ในชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 1 และ 2 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อการเป็นแหล่งต้นน้ำ มีลักษณะและสมบัติที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินได้ง่ายและรุนแรง ไม่ว่าจะพื้นที่จะมีป่าหรือไม่มีป่าปกคลุมก็ตาม
- มีแม่น้ำสำคัญ 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำมวบ อวน ยาว และว่า โดยพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในลุ่มน้ำมวบ
- พบป่า 4 ประเภท ได้แก่ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณผลผสมไฟป่าดิบแล้ง และป่าดิบเขาต่ำ
- ความสามารถในการเก็บกัก คาร์บอนในป่าธรรมชาติ สวนสัก และสวนยางพารา อยู่ที่ 1,519,206.2 ตัน (ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลปี พ.ศ. 2561)
- ป่าชุมชน 56 แห่ง เนื้อที่รวม 22,199 ไร่ เป็นแหล่งเก็บหาของป่า พืชอาหาร และนาสมุนไพร
- พบไม้ที่ใช้เนื้อไม้ 50 ชนิด และไม้ 12 ชนิด
- สมุนไพร 150 ชนิด และพืชอาหาร 143 ชนิด
- พื้นที่ป่าในอำเภอสันติสุข ช่วยป้องกันและลดความรุนแรงของดินถล่ม
- ขณะนี้ป่าริมน้ำช่วยชลอการไหลบ่าของน้ำ และกรองสารเคมีก่อนที่จะไหลลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

บทบาทหน้าที่สำคัญของภูมิทัศน์ป่าไม้

อำเภอสันติสุข ตั้งอยู่ตอนกลางของจังหวัดน่าน มีเนื้อที่ 244,356 ไร่ มีสภาพพื้นที่ลาดชัน โดยพบว่าร้อยละ 68 เป็นพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ 1,2 และร้อยละ 32 เป็นพื้นที่ชั้นคุณภาพ ลุ่มน้ำ 3,4,5 มีความสูง 220 - 1,480 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ส่วนใหญ่ของสันติสุขอยู่ในเขตของลุ่มน้ำมวบ มีแม่น้ำสำคัญ 4 สาย คือ แม่น้ำอวน มวบ ยาว และน้ำว่า อำเภอสันติสุขประกอบด้วย 3 ตำบล 31 หมู่บ้าน ได้แก่ ตำบลคุดพงษ์ (8 หมู่บ้าน) ตำบลป่าเลาหลวง (10 หมู่บ้าน) และตำบลพงษ์ (13 หมู่บ้าน) จำนวนทั้งหมด 4,840 หลังคาเรือน (ข้อมูลปี พ.ศ. 2563)

ด้านการดำรงชีพ

31 หมู่บ้าน

ประชากร 4,840 คน (พ.ศ. 2563)

กลุ่มชาติพันธุ์ 4 กลุ่ม ได้แก่ ลาว ม้ง ไทลื้อ และไทย

รายได้เฉลี่ยต่อปีจากทรัพยากรป่าไม้ 28,000 บาท จากพืชที่มีเนื้อไม้และไม่มีเนื้อไม้

พื้นที่ปลูกไม้สัก 1,954 ไร่ ไร่ละ 400 ตัน ต้นสักในพื้นที่อำเภอสันติสุข พบอยู่ประมาณ 781,942 ตัน

ด้านบริการทางระบบนิเวศ

ลำน้ำสาขา 4 ลำน้ำ ได้แก่ น้ำว่า น้ำมวบ น้ำอวน และน้ำยาว

ป่า 4 ประเภท ได้แก่ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณผลผสมไฟป่าดิบแล้ง และป่าดิบเขาต่ำ

การเก็บกักคาร์บอนโดยรวมทั้งพื้นที่ป่าธรรมชาติสวนสัก สวนยางพาราในปัจจุบัน 1,519,206.2 ตัน

ด้านทรัพยากรอาหารและผลิตภัณฑ์ไม่ใช่อาหาร

ป่าชุมชน 56 แห่ง เนื้อที่รวม 22,199 ไร่ เป็นแหล่งเก็บหาของป่า พืชอาหาร ยาสมุนไพร

ไม้และไม้ใช้สอย : ใช้สำหรับงานก่อสร้างและเชื้อเพลิง ประกอบด้วย ไม้ 12 ชนิด และ ไม้ที่ใช้เนื้อไม้ 50 ชนิด

สมุนไพร : สมุนไพร 115 ชนิด

พืชอาหาร 143 ชนิด

ด้านการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการจัดการมลพิษของเสีย

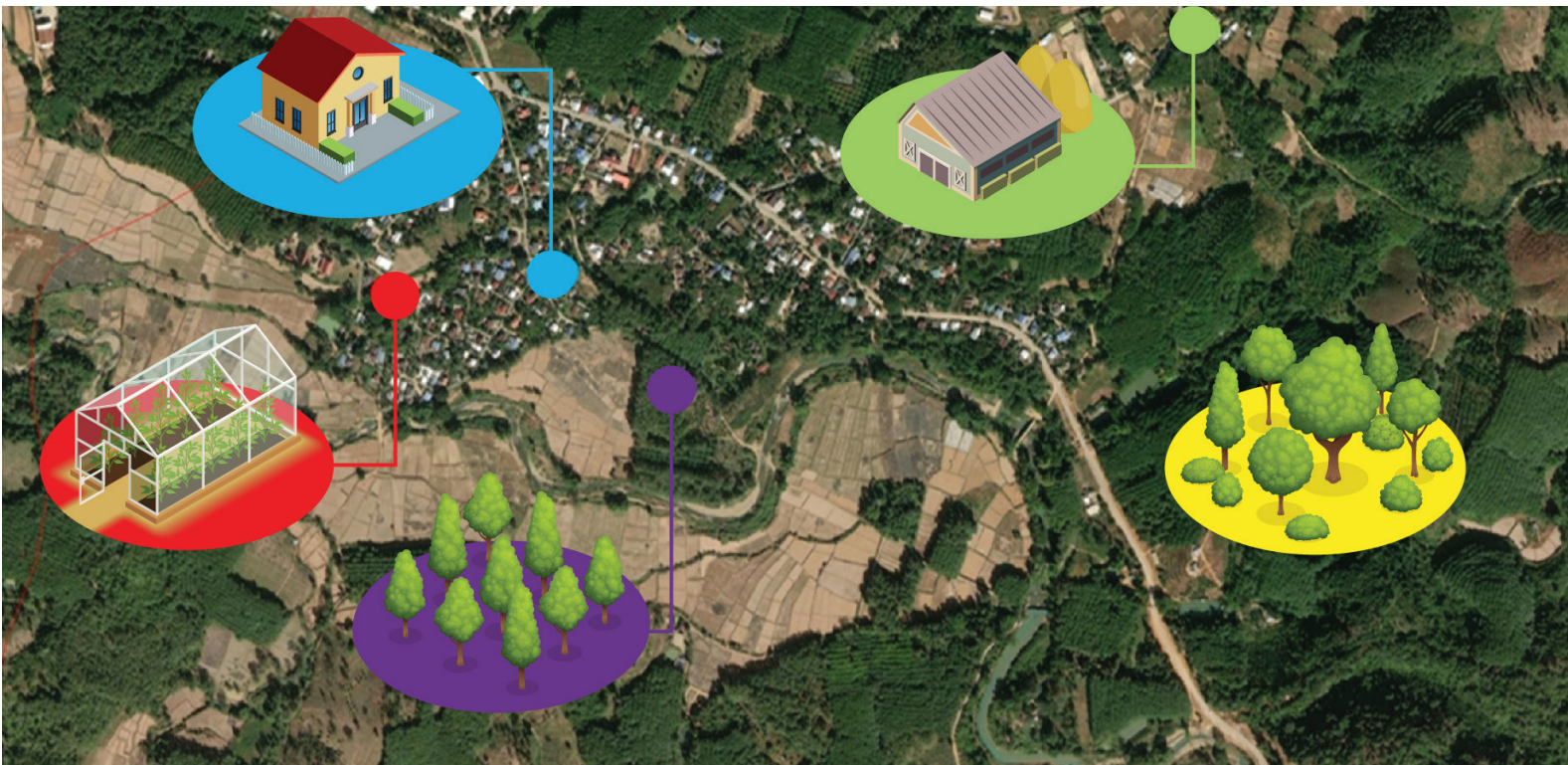

ช่วยป้องกันบรรเทาดินถล่มพื้นที่สีเขียวที่รวมทั้งป่าธรรมชาติ

ป่าริมน้ำช่วยชลอการไหลบ่าของน้ำท่า และช่วยกรองสารเคมีที่จะลงสู่แม่น้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ

เส้นทางการศึกษาดูงาน

1. เรือนเพาะชำชุมชน
2. หอประชุมบ้านศรีบุญเรือง อ.สันติสุข จ.น่าน
3. สวนสัก แปลงตัวอย่างจัดเก็บระบบฐานข้อมูลต้นไม้
4. ป่าชุมชนบ้านศรีบุญเรือง อ.สันติสุข จ.น่าน
5. โรงแปรรูปไม้ ของกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปไม้สักบ้านศรีบุญเรือง

จุดที่ 1. เรือนเพาะชำชุมชน บ้านศรีบุญเรือง อ.สันติสุข จ.น่าน

เรือนเพาะชำชุมชนบ้านศรีบุญเรือง ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2564 โดยการรวมตัวกันของสมาชิกในชุมชน 15 คน โดยในปี 2564 สามารถผลิตกล้าไม้ท้องถิ่นได้จำนวน 8 ชนิด รวม 1,339 กล้า ประกอบด้วย ไม้ข้าวหลามกาบแดง สมอไทย สมอพิเภก มะขามป้อม ยางนา กัลปพฤกษ์ พยุง ตะเคียนทอง เป็นต้น

เพื่อใช้ในการฟื้นฟูป่าให้เป็นแหล่งต้นน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพ จึงเกิดความสนใจในการฟื้นฟูป่าและเพิ่มจำนวนของกล้าไม้ท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย รวมถึงการเพิ่มพื้นที่ฟื้นฟูป่าอีกด้วย เป็นการเพิ่มผลผลิตและความสะดวกในการเก็บหวัดฤดูเก็บ เช่น สมอไทย สมอพิเภก และมะขามป้อม ซึ่งสมุนไพรส่วนประกอบหลักของน้ำตรีผลาทั้ง 3 ชนิดนี้ ที่มีการริเริ่มทำความร่วมมือทางการค้าร่วมกับบริษัทเดอะแพลมิลลารี ผู้ผลิตน้ำดื่มสมุนไพรตรีผลาพลัส โดยส่งหวัดฤดูเก็บจากชุมชนเป็นหวัดฤดูหลักในการผลิต

นอกจากนี้กลุ่มเรือนเพาะชำชุมชนบ้านศรีบุญเรืองยังสนใจที่จะต่อยอดกล้าไม้คุณภาพของชุมชนกับตลาดและผู้บริโภคที่ต้องการกล้าไม้ท้องถิ่น ที่มีคุณภาพเพื่อการฟื้นฟู โดยได้เริ่มพูดคุยกับทางร้านต้นไม้ในตัวจังหวัดน่าน และเริ่มปรึกษากรมป่าไม้ว่านผู้เป็นเจ้าของโครงการฟื้นฟูป่าหลายโครงการที่มักจะจัดกิจกรรมขึ้นทุกปี

จุดที่ 2 ศูนย์เรียนรู้ เรื่อง การฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้ อ.สันติสุข จ.น่าน

ถึงแม้ว่า อำเภอสันติสุขจะมีพื้นที่ป่าอยู่ถึงร้อยละ 48.69 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ดินที่มากที่สุดของอำเภอสันติสุข แต่ด้วยความที่เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการระบบนิเวศ โดยเฉพาะการเป็นแหล่งต้นน้ำ ทำให้พื้นที่อำเภอสันติสุขมีความสำคัญและจำเป็นต้องการฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้ ควบคู่กับการพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่น เพื่อความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้ที่ชุมชนในอำเภอสันติสุขกำลังดำเนินการ มีแนวทางการทำงานดังต่อไปนี้

การฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้อำเภอสันติสุข

พื้นที่ฟื้นฟู ปลูกป่า
ฟื้นฟูป่าโดยการส่งเสริมการทดแทนตามธรรมชาติ ปลูกเสริมเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ เพิ่มผลผลิตและบริการจากป่า

ป่าอนุรักษ์ ต้นน้ำ
แผนการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม พัฒนาระบบการผลิตที่เป็นมิตรกับผืนป่า กลไกตอบแทนคุณนี้เวศ

สวนป่าวนเกษตร (พื้นที่ คทช. ส.ป.ก.)
เนื้อที่ 121,730 ไร่ เพิ่มขนาดและจำนวนหย่อมสีเขียว (patch) ในพื้นที่พัฒนาส่งเสริมวนเกษตร สวนป่าครอบครัวให้มีพืชอาหาร ยาสมุนไพร ไม้ใช้สอย ไม้เศรษฐกิจ โดยมีกลไกแรงจูงใจทางการเงินสนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาระบบการรับรองไม้

ป่าชุมชน ใช้สอย
เพิ่มคุณภาพป่าไม่ให้เกิดผลผลิตและบริการที่หลากหลายและมีปริมาณมากขึ้น นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

จัดการเชื่อมโยง : การจัดการไฟป่า หมอกควัน ฟื้นฟูป่ารับน้ำเป็นทางเชื่อม (corridors) จัดการภัยพิบัติธรรมชาติ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ระบบฐานข้อมูลและการติดตามที่ทันสมัย และกลไกการสื่อสารที่ทั่วถึง

1. พื้นที่ฟื้นฟู ส่งเสริมกิจกรรมปลูกป่าและการทดแทนตามธรรมชาติ เพื่อเพิ่มผลผลิตและบริการจากป่า
2. ส่งเสริมการทำสวนป่าและวนเกษตร ในพื้นที่ คทช. ส.ป.ก. และพื้นที่เกษตรส่วนบุคคล ควบคู่กับการพัฒนาแรงจูงใจทางการเงินเพื่อสนับสนุนการฟื้นฟูป่าและพัฒนาระบบรับรองไม้
3. พื้นที่อนุรักษ์และพื้นที่ต้นน้ำ ส่งเสริมการทำแผนการจัดการพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม พัฒนาระบบการผลิตที่เป็นมิตรกับป่า และพัฒนากลไกการตอบแทนคุณนิเวศ
4. พื้นที่ป่าชุมชนและป่าใช้สอย เพิ่มคุณภาพไม้ในเกิดผลผลิตและบริการที่หลากหลาย และช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

จากแนวทางดังกล่าว การฟื้นฟูภูมิทัศน์ป่าไม้จะสร้างให้เกิดการเพิ่มขนาดพื้นที่และคุณภาพของพื้นที่สีเขียว การเพิ่มจำนวนหย่อมป่า และการเชื่อมโยงทางเชื่อมระหว่างผืนป่าเพื่อสนับสนุนการกระจายพันธุ์ของพืชและการเดินทาง ย้ายถิ่นของสัตว์ป่าได้ในอนาคต

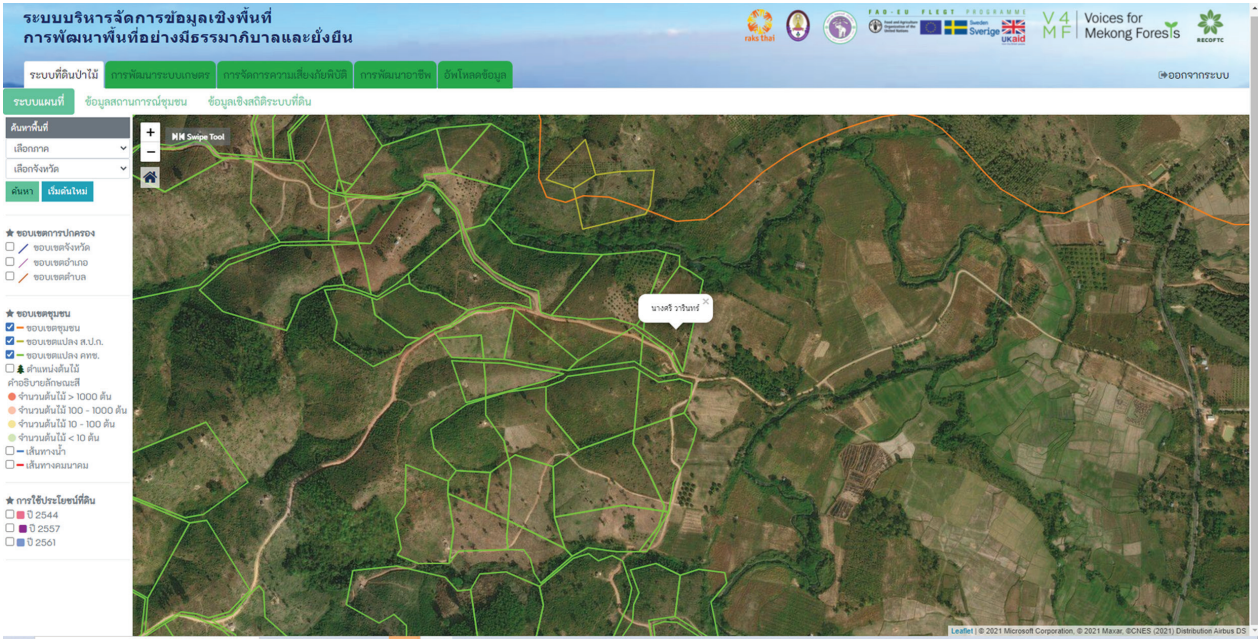
จุดที่ 3. การปลูกไม้เศรษฐกิจ และการจัดเก็บระบบฐานข้อมูลต้นไม้

หนึ่งในไม้เศรษฐกิจที่เกษตรกรนิยมเลือกปลูกในพื้นที่อำเภอสันติสุขคือ สัก โดยส่วนใหญ่เกษตรกรจะทำการปลูกไม้สักใน ที่ดิน สปก 4-01 และที่ดินคทช. เพื่อเป็นแหล่งไม้ไว้ใช้ในอนาคต และเพื่อเป็นเงินออมของครอบครัว โดยเกษตรกรหลายรายได้เข้าร่วมโครงการปลูกไม้เฉลิมพระเกียรติฯ ในปี พ.ศ.2537 และ มีการตัดไม้สักบางแปลงขายและปล่อยให้แตกหน่อใหม่ โดยส่วนใหญ่เกษตรกรมักทำการขายไม้ผ่านผู้รับเหมาตัดแบบเหมาสวน ไม่มีทางเลือกตัด โดยผู้รับเหมาตัดไม้ออกจากแปลงปลูกจะเป็นผู้ช่วยดำเนินการในการขออนุญาตให้กับเจ้าของสวน เนื่องจากเกษตรกรคิดว่าเป็นเรื่องยากที่จะสามารถขออนุญาตให้ถูกต้องตามกฎหมาย และหน่วยงานที่จะลงไปติดต่อมีระยะทางที่ไกล ไม้ที่ตัดออกจากสวนจะเป็นการส่งขายเป็นไม้ท่อน และจะถูกเคลื่อนย้ายไปสู่ผู้ประกอบการในจังหวัดแพร่และบางสวนส่งขายภายในจังหวัด ซึ่งการที่ต้องดำเนินการผ่านพ่อค้าคนกลางนั้นทำให้ราคาไม้สักที่ขายได้นั้นมักมีราคาที่ต่ำมาก

จากการสำรวจการจัดทำระบบฐานข้อมูลต้นไม้ที่รีคอปได้ดำเนินการร่วมกับชุมชนในระยะที่ผ่านมา โดยมีเกษตรกรรายเข้าร่วมทั้งหมด 55 ราย พบว่ามีไม้สักจำนวน 25,645 ต้น เป็นไม้ที่ปลูกในพื้นที่ ส.ป.ก. จำนวน 17,748 ต้น พื้นที่ คทช. 7,817 ต้น และมีอายุไม้เฉลี่ย 10-20 ปี ได้มีการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาสู่การวางแผนการจัดการ เรื่องการขึ้นทะเบียนสวนป่า การขออนุญาตทำไม้ออก และการวางแผนเตรียมความพร้อมในการเชื่อมกับภาคธุรกิจ แสดงขนาดความโตของไม้สัก และปัจจุบัน ได้จัดทำระบบฐานข้อมูลต้นไม้ออนไลน์เพื่อสร้างหลักฐานของการยืนยันความเป็นเจ้าของของต้นไม้ที่ปลูกขึ้น โดยเกษตรกรสามารถนำเข้าข้อมูลได้ด้วยตนเอง และแสดงผลในรูปแบบออนไลน์ ภายใต้ชื่อเว็บ www.nanportal.com ซึ่งรวบรวมไว้โดยกลุ่มคณะทำงานระบบฐานข้อมูลอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

ระบบฐานข้อมูลจะช่วยให้ทำให้ทราบข้อมูลต้นไม้ที่เกษตรกรปลูกขึ้นเองว่ามีตำแหน่งอยู่ที่ไหน ใครเป็นเจ้าของ และมีขนาดความโตเท่าไร ซึ่งจะช่วยเหลือเกษตรกรและชุมชนในหลาย ๆ เรื่อง เช่น

- การวางแผนการจัดการสวนป่า
- การการเจรจาเพื่อการซื้อขายไม้ โดยเฉพาะการเลือกตัดขายรายต้นแทนการเหมาสวน ซึ่งจะช่วยให้ขายไม้ได้ในราคาที่ดีขึ้น
- อำนวยความสะดวกในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐเพื่อการขออนุญาตทำไม้ตามกฎหมาย
- เสียค่าใช้จ่ายน้อยลงในการดำเนินการขออนุญาตทำไม้จากภาครัฐ
- ป้องกันการลักลอบและการถูกกล่าวหาว่ามีการตัดไม้ออกจากพื้นที่ที่ไม่ได้รับอนุญาต หรือจากป่าธรรมชาติ
- วางแผนการผลิตสินค้าลวงหน้า

ภาพแสดงแนวเขตรายแปลงของเกษตรกร (พื้นที่ ส.ป.ก. และ คทช.) จาก www.nanportal.com

ภาพแสดงระบบฐานข้อมูลต้นไม้ จำแนกตามขนาดความโตของต้นไม้

ภาพสำรวจสวนสักและการจดบันทึกวัดต้นไม้ โดยนำข้อมูลเข้าระบบ www.nanportal.com

4. ป่าชุมชนบ้านศรีบุญเรือง อ.สันติสุข จ.น่าน

พื้นที่ป่าชุมชน ในอดีตป่าไม้ชุมชนบ้านศรีบุญเรืองอุดมสมบูรณ์มาก หลังจากนโยบายสัมปทานป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. 2513 ทำให้ป่าไม้ถูกตัดลงไปมาก ทำให้ราษฎรบ้านศรีบุญเรืองเข้าไปจับจองพื้นที่ป่าไม้ที่ถูกตัดโค่นไม้ใหญ่ไปแล้วทำการเกษตร และใช้พื้นที่ดังกล่าวทำการเกษตรเป็นเวลากว่า 20 ปี จนกระทั่งราวปี พ.ศ.2535 เกษตรกรหันไปขายแรงงานในกรุงเทพฯ ทำให้เกิดการทิ้งพื้นที่ทำการเกษตรจึงทำให้เกิดป่าธรรมชาติอย่างกว้างขวาง ในขณะที่นั้นท่านผู้นำของชุมชนจึงได้ปรึกษาหารือและบริจาคพื้นที่ทำกินของราษฎรมาทำเป็นป่าอนุรักษ์ ราษฎรส่วนใหญ่เห็นความสำคัญจึงยินยอมที่จะบริจาคพื้นที่ที่เคยจับจองทำการเกษตรเป็นป่าชุมชน ซึ่งมีราษฎรจำนวน 25 ราย ทำให้ได้พื้นที่ป่าอนุรักษ์จำนวน 536 ไร่ 2 งาน 51 ตารางวา และหลังจากนั้นชุมชนบ้านศรีบุญเรืองได้ประกาศพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าชุมชนบ้านศรีบุญเรืองและตั้งระเบียบป่าชุมชน ตลอดจนทำกิจกรรมอนุรักษ์และป้องกันรักษาป่าผืนนี้มาโดยตลอด ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านศรีบุญเรืองได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายป่าชุมชนตำบลพงษ์และป่าชุมชนจังหวัดน่าน

ในช่วงที่เกษตรกรเข้าจับจองพื้นที่เพื่อการเกษตรภายหลังการสัมปทานป่า ชาวบ้านพบว่าลำห้วยที่เคยมีน้ำไหลตลอดทั้งปี แห้งขอดในฤดูแล้ง และสภาพอากาศร้อนขึ้น แต่เมื่อการตัดสินใจจัดสรรพื้นที่ให้เป็นป่าชุมชน ลำน้ำที่เคยแห้งกลับมามีน้ำที่ไหลตลอดทั้งปี เป็นน้ำสะอาดและสามารถดื่มได้ ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม พืชล้มลุก และเถาวัลย์กลับมางอกงามและอุดมสมบูรณ์

นอกจากกฎของการเก็บหาและใช้ประโยชน์ที่กำหนดขึ้นอย่างเคร่งครัด ชุมชนบ้านศรีบุญเรืองยังมีกิจกรรมด้านการทำแนวกันไฟ ดูยามไฟ การดับไฟ การฟื้นฟูตามรอยต่อเพื่อกำหนดเขตของป่าชุมชน

ในปี 2564 ชุมชนบ้านศรีบุญเรืองได้จัดตั้งเรือนเพาะชำชุมชนเพื่ออนุรักษ์และขยายพรรณไม้ท้องถิ่นในป่าชุมชน โดยนอกจากการอนุรักษ์พรรณไม้ และความสนใจในการตลาดเพื่อจำหน่ายกล้าไม้ป่าแล้ว ชุมชนบ้านศรีบุญเรืองยังมีความร่วมมือกับทางเดอะแพมิลิทีรี ผู้ผลิตน้ำสมุนไพรพรีเมียมพลาส ในการจำหน่ายวัตถุดิบในรูปแบบแห้ง ได้แก่ ผลของสมอไทย สมอพิเภก และมะขามป้อม เดิมทีผลไม้มทั้ง 3 ชนิดต้องเก็บหาในป่าชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เข้าถึงยาก จึงมีแผนที่จะเพาะพันธุ์และขยายพันธุ์พืชดังกล่าว เพื่อลดระยะเวลาการเก็บหา เพิ่มความสะดวกของการเก็บหา ควบคุมการผลิตของวัตถุดิบได้ดีขึ้น และลดการบกรวนในป่าชุมชน โดยการปลูกสมอไทย สมอพิเภก และมะขามป้อม ในพื้นที่ส่วนกลางในหมู่บ้าน และพื้นที่เกษตรของตัวเอง

ภาพการแปรรูปไม้ ทำของเล่น ตัดไม้ในสวนแล้วมีการจัดบันทึกข้อมูลการตัด

6. โครงการต้นไม้ของเรา “Tree for All” (T4A)

เพื่อทำให้การฟื้นฟูภูมิทัศน์นี้ขยายผลออกไปให้กว้างขึ้น และเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรที่ยังคงประสบปัญหาด้านการเงิน และไม่มี ความมั่นใจในการเข้าร่วมกับการปลูกป่าเพิ่ม วัตถุประสงค์จึงได้ร่วมกับกลุ่มรักษาสันติสุข และองค์กรภาคีจัดทำโครงการต้นไม้ของเราขึ้น เพื่อระดมทุนในการอุปถัมภ์ต้นไม้ โดยผู้บริจาคสามารถจ่ายเงินจำนวน 100 บาท ซึ่งจะนำไปบริหารและมอบให้แก่เกษตรกรที่ต้องการลดพื้นที่การปลูกข้าวโพดและเพิ่มการปลูกต้นไม้ ซึ่งจะช่วยให้เราสามารถมีพื้นที่สีเขียวและป่าให้เพิ่มขึ้น

กลไกการทำงานของ “ต้นไม้ของเรา”

Tree for All

เป้าหมาย: 100 ไร่ 10,000 ต้น และ 1,000,000 บาท พื้นที่ อ.สันติสุข จ.น่าน

สถาบันการเงินชุมชน

ระเบียบ

กรรมการประชุม

ออมทรัพย์

ปล่อยกู้

สวัสดิการ

กองทุนรักษาสันติสุข

กองทุน T4A

สมาชิก T4A ต้องมีการนำต้นไม้มาฝากในสมุดบัญชีนำฝากต้นไม้ไว้กับโครงการ T4A

กำหนดให้ครอบครัวละไม่เกิน 3 ไร่ ปลูกจำนวน 100 ต้นต่อไร่ และต้องดำเนินการปลูก ดูแล ตัดตามผล ตลอดระยะเวลา 5 ปี

เกษตรกรที่เข้าร่วมจะมีการจัดทำและการติดตามข้อมูล

เลขแปลง เอกสารที่ดิน ข้อมูลบุคคล ที่ตั้งแปลง

ลำดับ	ชนิด	ความโต/ความสูง	พิกัด	ปลูกครั้งที่	การจ่ายรายงวดประจำปี				
					1	2	3	4	5

บริษัทที่สนใจ บุคคลทั่วไป

สนับสนุนเงินขั้นต่ำ **100 บาท** สำหรับต้นไม้ 1 ต้น

เกษตรกรสมาชิก T4A ที่ได้ฝากต้นไม้ไว้ ปลูกและดูแลต้นไม้ในระยะเวลา 5 ปี

ระบบการทำฐานข้อมูล และติดตามผล

กำหนดการ

วันที่ 30 กรกฎาคม 2565

8.30 - 9.00	ลงทะเบียนเข้าร่วมงาน
9.00 - 9.15	กล่าวที่มาและวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม <ul style="list-style-type: none"> ■ โดย คุณอภาภรณ์ ทองเสียม ผู้ประสานงานโครงการต้นไม้ของเรา รีคอฟ กล่าวเปิดงาน โดย ตัวแทนจากพื้นที่อำเภอสันติสุข*
9.15 - 9.30	แนะนำโครงการ กลไกการทำงานและบันทึกข้อตกลงของโครงการต้นไม้ของเรา <ul style="list-style-type: none"> ■ โดยคุณวรางคณา รัตนรัตน์ ผู้อำนวยการแผนงานประเทศไทย รีคอฟ
9.30 - 10.30	พิธีทำข้อตกลงโครงการต้นไม้ของเรากับเกษตรกร <ul style="list-style-type: none"> ■ ผู้รับทุน (เกษตรกร) จากพื้นที่อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ■ ผู้ให้ทุน รีคอฟ ตัวแทนสถาบันการเงินรักษ์สันติสุข ■ พยาน ผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน กรมป่าไม้ นายอำเภอ นายกอบต. กำนัน และตัวแทนของตำบล แนะนำแผนที่ย้ายแปลงเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการต้นไม้ของเรา <ul style="list-style-type: none"> ■ โดย คุณอภาภรณ์ ทองเสียม ผู้ประสานงานโครงการต้นไม้ของเรา รีคอฟ กล่าวให้กำลังใจในการดำเนินงาน <ul style="list-style-type: none"> ■ โดย คุณกฤษเพชร เพชรบุรณิน รองผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน ■ โดย ดร.สุวรรณ ตั้งมิตรเจริญ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการส่งเสริมการปลูกป่า ทำหน้าที่ผู้ตรวจราชการกรมป่าไม้
10.30-11.00	เดินทางไปจุดที่ปลูกต้นไม้ของโครงการต้นไม้ของเรา
11.00-12.00	เริ่มการปลูกต้นไม้ของเราในแปลงเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ
12.00-12.30	รับประทานอาหารกลางวัน ที่แปลงปลูกต้นไม้
12.30-13.30	เดินทางลงมาจากพื้นที่ปลูก
13.30 เป็นต้น	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

หมายเหตุ * รอคอยยืนยัน

เพราะการปลูกต้นไม้ครั้งนี้ คือการปลูกต้นไม้เพื่อพวกเราทุกคน
สนใจร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการฟื้นฟูป่า
สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ www.recoftc.org/thailand

recoftc.org/thailand

สื่อนี้เป็นความรับผิดชอบของรีคอฟ และอาจไม่ได้สะท้อนถึงมุมมองของกระทรวง
สิ่งแวดล้อม คุ้มครองธรรมชาติ การก่อสร้าง และความปลอดภัยทางปริมาณ (BMU) ของ
ประเทศเยอรมนี รวมถึงสหภาพยุโรป และสถาบันวิจัยธรรมชาติไวส์

